

Секція 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХ МОДЕЛЮВАННЯ

УДК 06.35.31

Олена Берестецька, асистент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СИСТЕМА НОРМУВАННЯ ВИТРАТ ЯК ОСНОВА ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Olena Berestetska

COSTS RATIONING SYSTEM AS A BASIS FOR THE USE OF CONTROLLING AT THE TEXTILE INDUSTRY ENTERPRISES

Передумовою обліку собівартості продукції є нормування витрат, яке являє собою розробку нормативів і встановлення норм витрат різноманітних ресурсів (праці, матеріалів та ін.).

Досліджуючи методологію обліку витрат на виробництво на основі нормативного методу і директ-костингу М.С.Пушкар вважає, що без використання цих методів управлінський облік не може існувати. [1, с.16]

Відмінні особливості нормативного методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції виражаються в основних його принципах, одним з яких є попереднє обчислення собівартості виробів, виходячи із діючих на підприємстві на початок місяця прогресивних технічного-обґрунтованих норм витрат сировини, матеріалів, палива, енергії, заробітної плати та інших витрат.

Щодо нормативної інформації, то слід зазначити, що в Україні затверджена єдина система науково обґрунтованих техніко — економічних норм і нормативів для планування економічного та соціального розвитку. Єдина система Норм і нормативів передбачає їх склад, порядок та методи формування, оновлення і використання при розробці перспективних та поточних планів, повніше виявлення і використання резервів виробництва, подальше підвищення його ефективності.

До системи норм і нормативів входять такі їх групи:

- нормативи ефективності загального виробництва;
- норми і нормативи затрат праці та зарплати;
- норми і нормативи затрат та запасу сировини, матеріалів, палива й енергії;
- норми і нормативи використання виробничих потужностей та норми продовження освоєння проектних потужностей;
- нормативи капіталовкладень і капітального будівництва;
- норми і нормативи необхідності та запасів виробничого устаткування;
- фінансові норми і нормативи;
- норми грошових (комплексних) затрат на виробництво (обслуговування, відрахування на цільові заходи тощо);
- соціально-економічні норми і нормативи;
- норми і нормативи охорони навколишнього середовища.

При цьому «норма – максимально допустима величина матеріальних, трудових і фінансових ресурсів для виробництва одиниці продукції, виконання одиниці робіт чи надання одиниці послуг, встановлена для певних виробничих умов (природних, техніко-технологічних і організаційних)» [2, с.587]. Норми, які застосовують на

підприємстві класифікують за різним спрямуванням. Важливою є класифікація норм за часом їх дії. За цією ознакою норми підприємства поділяють на планові і поточні.

Планові (річні або квартальні) норми установлюються підприємству в бізнес-плані і є завданням на майбутній період. Ці норми розраховуються укрупнено на основі аналізу фактичних витрат за звітний період, з врахуванням назначених в плановому періоді заходів з поліпшення техніки і організації виробництва.

Поточні норми розробляються на кожну деталь, напівфабрикат і виріб в цілому в умовах діючої на підприємстві технології та організації виробництва і служать для безпосереднього відпуску у виробництво матеріальних цінностей і для нарахування заробітної плати робітникам.

На відміну від норм нормативи «характеризують рівень використання знарядь і засобів праці, предметів праці, живої праці, грошових коштів тощо, їх витрат на одиницю площі, ваги, обсягу та ін.» [2, с.594]. Система нормативів охоплює всі елементи виробничого процесу і є основою для розробки та організації виробничо-господарської діяльності підприємства. Важливе значення для підприємства мають нормативи використання предметів праці, зокрема: коефіцієнти корисної дії матеріалів, енергії, палива і тепла, коефіцієнти втрат (за видами ресурсів), норматив повторного використання ресурсів тощо.

На основі розроблених поточних норм і нормативів в розрізі підрозділів технологічного процесу і в цілому по підприємству складаються кошториси витрат по обслуговуванню виробництва і управлінню з розподілом їх по кварталах, місяцях і днях. Кошториси доцільно складати у відповідності до номенклатури статей витрат з обслуговування виробництва і управління, передбаченими П (С) БО 16 «Витрати» і особливостей окремих галузей економіки.

Норми в управлінському обліку на вироби встановлюють за операціями технологічного процесу і підсумовують за технологічними переходами, переділами та в цілому по підприємству в розрізі окремих видів пряжі, сирових і готових тканин, що дозволяє розраховувати необхідні ресурси на виробничу програму за будь-яким підрозділом підприємства.

Норми як і нормативи – складова всієї економічної інформації, що характеризує основні елементи процесу виробництва, який передбачає необхідність розробки близько пов'язаних між собою методик нормування виробничих витрат і створення центру, в якому б концентрувалась вся нормативна база підприємства. З цією метою на підприємстві в складі планово-економічного відділу доцільно організувати підрозділ нормативного господарства, який являє собою комплекс систематизованих норм і нормативів матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, спрямованих на забезпечення оптимальної організації виробництва і підвищення його ефективності.

В умовах підприємств по виробництву готових бавовняних тканин важливою передумовою побудови управлінського обліку повинні бути прогресивні, технічно-обґрунтовані поточні норми і розраховані на їх основі нормативні калькуляції на кожний номер пряжі та артикул сирових і готових тканин. Нормативні калькуляції доцільно використовувати для виявлення відхилень фактичних витрат від їх прогнозного рівня, для визначення нормативної собівартості товарного випуску продукції, визначення фактичної собівартості напівфабрикатів і готової продукції.

Саме на системі нормування витрат, визначенні залежності між обсягом реалізованої продукції, витратами та прибутком, та інших показників, які характеризують рівень використання виробничих потужностей і ресурсів усіх видів базується нова концепція в управлінні підприємством, яка здатна приймати оптимальні управлінські рішення. Використання контролінгу переводить управління

підприємством на новий рівень, інтегруючи та спрямовуючи діяльність різних служб і підрозділів на досягнення найважливіших завдань.

Використана література

1. Пушкар М.С. Управлінський облік: Навч. посібник. / 2-ге видання, перероб. і доп. -Тернопіль, 1997. – 160с.

2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.2./ Редкол.:С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864с.

УДК 338.2

Любов Гац¹, старший викладач, Мирослав Дацко², к.е.н., доцент

¹Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

²Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ

Lyubov Hats, Myroslav Datsko

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF COSTS FORMATION

Ефективність діяльності суб'єкта господарювання оцінюється показниками, що характеризують рівень доходів та понесених витрат конкретного виду діяльності. У відповідності до тенденції зміни показника результат може носити позитивний або ж негативний характер змін. Означені типи ефективності виникають при наступному співвідношенні показників:

Тенденція змін показників	Тип ефективності	
	Позитивний КЕОД $>1,0$ $Id_i > Iv_i$;	Негативний КЕОД $<1,0$ $Id_i < Iv_i$;
	$Kd_i > Kd_{i-1}$; $Kv_i < Kv_{i-1}$	$Kd_i > Kd_{i-1}$; $Iv_i > Iv_{i-1}$
	$Kd_i = Kd_{i-1}$; $Kv_i < Kv_{i-1}$	$Kd_i < Kd_{i-1}$; $Kv_i > Kv_{i-1}$
	$Kd_i > Kd_{i-1}$; $Kv_i = Kv_{i-1}$	$Kd_i = Kd_{i-1}$; $Kv_i > Kv_{i-1}$
	$Kd_i < Kd_{i-1}$; $Iv_i < Id_i$	$Kd_i < Kd_{i-1}$; $Kv_i = Kv_{i-1}$
	Незмінний КЕОД $=1,0$	

Враховуючи динаміку формування операційних витрат та чистого доходу у промисловості України (див.табл 1) спостерігається незначне покращення результатів лише у 2013р, скільки рівень рентабельної доходності витрат становить 3,2 відсотка.

Таблиця 1

Динаміка інформаційних даних показника доходності витрат промисловості

№ п/з	Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
1	Витрати операційної діяльності	1165164,5	1037759,5	1372712	1743149	1568392	1033853,9
2	Обсяг реалізації продукції (чистий дохід)	982449,2	852875,6	1127528	1408350	1457864	1066952,0
3	Доходність витрат операційної діяльності	0,8432	0,8218	0,8214	0,8079	0,9295	1,0320